

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Univerzita Komenského
v Bratislave

Medzinárodná konferencia
a metodologický seminár

Informačné interakcie 2023

**Informačná etika, umelá inteligencia a informačná tvorivosť
v digitálnom prostredí: súvislosti a interakcie**

Zborník abstraktov

Editorka

prof. PhDr. Jela Steinerová, PhD.

STIMUL 2023

#infint2023

Informačné interakcie 2023 – medzinárodná konferencia

Informačná etika, umelá inteligencia a informačná tvorivosť v digitálnom prostredí: súvislosti a interakcie

Témy • informačná etika, etika informačného správania v digitálnom prostredí, etika informačnej gramotnosti, digitálna etika • umelá inteligencia pri podpore informačných procesov, etické výzvy umelej inteligencie pri práci s informáciami vo vzdelávaní a vede • informačná tvorivosť: súvislosti s informačnou gramotnosťou, etikou informácií, podpora tvorivosti človeka nástrojmi umelej inteligencie • problémy dezinformácií a iné informačné patológie v digitálnom prostredí • dátová etika, dátová gramotnosť, vedecká dátová gramotnosť • vedecká komunikácia a jej podpora, publikačná etika • sociálne kontexty informačnej vedy a informačná tvorivosť • informačná tvorivosť pri vyhľadávaní informácií, informačnom správaní v akademickom prostredí, návrh a dizajn služieb a systémov na podporu tvorivosti študentov, doktorandov, učiteľov, vedcov • informačná tvorivosť v organizácii poznania a v informačných systémoch, informačná tvorivosť informačných profesionálov • informačná tvorivosť vo vedeckej komunikácii, informačná tvorivosť a informačná ekológia

Ciele • prezentácie výsledkov výskumu, diskusia o aktuálnych otázkach teórie a praxe, prezentácie projektov doktorandov, diskusia k metodologickým problémom informačnej vedy, doktorandský a post-doktorandský seminár

Obsah • výskumné príspevky, projekty doktorandov, výskumníkov, informatikov, zahraničných kolegov

Cieľová skupina • výskumníci, doktorandi, informatici, informační a knižniční profesionáli, manažéri knižníc a informačných inštitúcií

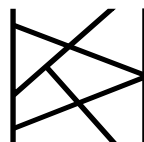
Konferencia sa uskutočňuje v rámci riešenia výskumnej úlohy [VEGA 1/0360/21](#) Sociálne reprezentácie etických výziev digitálnej revolúcie.

Organizátori • Katedra knižničnej a informačnej vedy, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave • Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Miesto • KKIV, N418, Múzejná 10, Bratislava

Dátum • 24. november 2023

www.informationinteractions.com

Katedra knižničnej
a informačnej vedy

Obsah

Predhovor

Jela Steinerová

Otvorenie

09:00 Jela Steinerová (Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Bratislava),
Lucia Lichnerová (Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Bratislava)

Pozvaná prednáška

09:10 Etika v umelej inteligencii
Juraj Podroužek, Kempelenov inštitút inteligentných technológií, Bratislava, SK

6

09:50 AI, etika a trendy ve vzdělávání
Jan Černý, Vysoká škola ekonomická, Praha, CZ

8

10:30 prestávka (30 min.)

11:00 Nová konceptualizace fenoménu informační gramotnosti v kontextu rozvoje generativní umělé inteligence
Michal Černý, Masarykova univerzita, Brno, CZ

10

11:50 prestávka (1 h 40 min)

13:30 Etika katalogizácie: etický kódex katalogizácie a etické dilemy katalogizátora v praxi
Marta Špániová, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

12

14:00 Etické dimenzie informačnej bezpečnosti – aktuálne problémy a výzvy
Jaroslav Šušol, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

14

14:30 Informačná etika a informačná tvorivosť: možné smery výskumov
Jela Steinerová, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

17

15:00 prestávka (30 min.)

Doktorandský seminár

15:30 Mapování životního cyklu výzkumu: přístupy a modely
Kristýna Kalmárová, Univerzita Komenského, Bratislava, CZ, SK

20

15:50 Dezinformácie v digitálnom veku: trolie farmy a ich vplyv na verejnú mienku a politiku

Tomáš Mirga, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

22

16:10 Zdravotná informačná gramotnosť v kontextoch tvorivosti a umelej inteligencie

Jakub Zábojník, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

24

16:30 Konceptuálna analýza benchmarkingu

Ekaterina Tverdokhlebova, Univerzita Komenského, Bratislava, SK

26

Záver

16:50 Jela Steinerová

Predhovor

Vážené kolegyně a kolegovia,

dovoľte, aby som Vás privítala na konferencii Informačné interakcie 2023. Tohto roku je to už 9. ročník a je nám ctôu privítať prednášateľov zo Slovenska a Českej republiky, výskumníkov, pedagógov, informatikov, odborníkov z praxe a našich doktorandov. V skromnejšom formáte organizuje konferenciu Filozofická fakulta UK a KKIV FiFUK s účasťou kolegov z ČR a Slovenska.

Téma tohto ročníka je úzko spojená s výskumom na KKIV FiFUK, ktorý je tematicky zameraný na etické výzvy digitálneho informačného prostredia. V rámci projektu VEGA 1/0360/21 Sociálne reprezentácie etických výziev digitálnej informačnej revolúcie sme realizovali Delfskú štúdiu s odborníkmi z ČR a Slovenska so zameraním na etiku práce s informáciami. Bolo nám ctôu, že sme mohli vyhodnotiť tento výskum a priniesť zaujímavé poznatky o hodnotách informácií, etike využívania moderných technológií a etike umelej inteligencie a o etických dilemách pri práci s digitálnymi informáciami.

V tejto súvislosti sme formulovali aj nosnú tému našej konferencie so zameraním na súvislosti informačnej etiky, informačnej tvorivosti a umelej inteligencie. Cieľom je prezentovať výsledky výskumu, diskutovať o aktuálnych otázkach teórie a praxe informačnej vedy a na doktorandskom seminári prezentovať projekty a témy doktorandov v metodologických súvislostiach informačnej vedy.

S určitou mierou nadhľadu môžeme povedať, že hlavnou otázkou na diskusie aj reflexie sa stáva: Do akej miery môže umelá inteligencia podporovať prácu s informáciami a môže byť umelá inteligencia múdra, etická či tvorivá? Prírodzene, popri tom sa pýtame, aké negatívne vplyvy vznikajú pri využívaní nástrojov umelej inteligencie v oblasti informačnej činnosti a informačnej vedy. Z výsledkov nášho projektu vyplýva, že zásadné smery výskumov aj v oblasti informačnej vedy sú dnes etika umelej inteligencie, dátová etika a problémy dezinformácií v informačnej spoločnosti. Významnými kontextmi praxe sú tu najmä modely informačnej gramotnosti a informačného správania človeka, ale aj informačná gramotnosť v pracovných procesoch, vzdelávaní a výskume a v každodennom živote.

V tejto súvislosti preto predstavujeme významné témy našich prednášateľov v súbore abstraktov. Kľúčová prednáška J. Podroužeka z KiNiT inštitútu v Bra-

tislave prináša práve tému etiky v umelej inteligencii. Poukazuje na možnosti prepojenia filozofických rámcov etiky s praxou vývoja nástrojov umelej inteligencie. Ďalší príspevok rieši otázky umelej inteligencie a jej nástrojov vo vzdelávaní z pohľadu etických výziev (Jan Černý, VŠE Praha). Zdôrazňuje výhody využívania nástrojov umelej inteligencie vo vzdelávaní, ale aj proces transformácie pedagogickej praxe, zmenu úloh učiteľov aj novšie pedagogické stratégie s dôrazom na informačnú gramotnosť.

Príspevok Michala Černého (MU Brno) nadväzuje na predchádzajúce témy smerom k novej konceptualizácii informačnej gramotnosti. Zdôrazňuje novšie prístupy k pojmom a konceptom v oblasti informačnej gramotnosti pod vplyvom vývoja a aplikovania umelej inteligencie a nakoniec aj zmeny v praxi vzdelávania a informačnej gramotnosti pod vplyvom nástrojov generatívnej AI. V súvislosti s rozvojom etiky umelej inteligencie upozorňuje na význam konceptuálneho dizajnu pre informačnú vedu a prax.

Témy prednášok vystihujú hľadanie odpovedí na hlavnú otázku v kontextoch informatiky, filozofie (etiky), vzdelávania aj informačnej gramotnosti. Ďalšie nadväzujúce témy a otázky predstavujú výskumníci z KKIV FiFUK. Ide o kontexty etiky katalogizácie, vrátane etického kódexu katalogizátora a etických dilem pri práci katalogizátorov (M. Špániová, KKIV FiFUK). Zaujímavé sú aj súvislosti etických aspektov informačnej bezpečnosti so zameraním na súkromie, zodpovednosť, transparentnosť a inkluzívnosť procesov a systémov. Etické kontexty predstavujú najmä morálne povinnosti a spoločenská zodpovednosť (J. Šušol, KKIV FiFUK). V kontexte výsledkov výskumu projektu VEGA sa identifikujú novšie smery výskumov informačnej etiky a informačnej tvorivosti s využitím nástrojov AI (J. Steinerová, KKIV FiFUK). Okrem iného sa formujú základy AI gramotnosti pre knihovníkov, informačnú tvorivosť a informačnú etiku ako novší smer teórie aj praxe informačnej vedy.

V poslednej časti predstavujeme príspevky doktorandov KKIV FiFUK, ktoré reprezentujú témy ich výskumných projektov a doktorandských prác. K. Kalmárová predstavuje mapovanie životného cyklu výskumu: rôzne prístupy a modely v kontexte informačnej podpory vedeckej komunikácie. V trendoch výskumov možno identifikovať témy so zameraním na problémy dezinformácií (T. Mirga), ktoré menia niektoré aspekty komunikácie informácií v spoločnosti. Autor uvádza príklady „trolích“ fariem na sociálnych sieťach a formuluje aj návrh stratégií na zmiernenie týchto problémov. J. Zábojník vysvetľuje problémy zdravotnej informačnej gramotnosti so zohľadnením

nástrojov umelej inteligencie v nadväznosti na novšie stratégie komunikácie zdravotných informácií. E. Tverdochlebova predstavuje tému benchmarkingu na konceptuálnej úrovni, vrátane prehľadu teórií, koncepcií a príkladov benchmarkingu zo zahraničnej praxe akademických knižníc.

Témy Informačných interakcií reagujú na naliehavé výzvy súčasnej praxe aj teórie informačnej vedy, otvárajú témy, ktoré sú dnes „virálne“ nielen pre informačnú vedu, ale aj mnoho viac či menej blízkych a príbuzných odborov, ako napríklad médiá, komunikačné vedy, marketing a reklama, informačný manažment, vzdelávanie, informatika, psychologické a sociálne vedy. Ukazuje sa, že nástroje umelej inteligencie a vývoj digitálneho prostredia menia spoločnosť v širších súvislostiach a vyžadujú si spoločný postup viacerých profesií a vedných odborov. Treba však zdôrazniť rastúci význam etickej senzitivity spoločnosti, na ktorú poukazujú mnohé výskumy aj praktické iniciatívy, aby sme mohli využívať nové nástroje AI v prínosných a užitočných smeroch.

Súbor abstraktov a konferencia je určený študentom, doktorandom, výskumníkom, informatikom, knihovníkom z praxe, manažérom informačných inštitúcií, ale aj mediálnym a komunikačným profesionálom. Verím, že témy konferencie môžu byť dobrou inšpiráciou na vlastné výskumy, riešenie projektov aj problémov praxe v kontextoch etiky, tvorivosti a nástrojov umelej inteligencie pri práci s informáciami.

Jela Steinerová

profesorka v odbore informačné štúdiá, Univerzita Komenského v Bratislave,
Filozofická fakulta, KKIV

Etika v umelej inteligencii

Juraj Podroužek

Technologické inovácie prenikajú do všetkých oblastí nášho života, pričom zásadne menia našu spoločnosť ako aj náš vzťah k sebe samým. Predovšetkým s nástupom umelej inteligencie sme svedkami toho, ako tieto systémy prispievajú k efektívnejšej práci s informáciami, ale zároveň vytvárajú aj nové výzvy pri ich overovaní a kritickom skúmaní. Dôležitou témou sa tak stáva dôveryhodnosť a spoľahlivosť technológií, s ktorými ako výskumníci, tvorcovia ale aj ako užívatelia prichádzame do kontaktu. V tejto prednáške sa zamyslíme nad tým, akú úlohu zohráva odborné skúmanie etických otázok pri vývoji a nasadzovaní systémov umelej inteligencie aj s ohľadom na nedávny vzostup generatívnej AI a veľkých jazykových modelov. Priblížime si hlavné princípy dôveryhodnej a etickej AI a ukážeme si ako sa ich nerešpektovanie môže prejavovať v praxi. Zamyslíme sa nad problémom antropomorfizácie AI a s tým úzkou súvisiacou otázkou zodpovednosti za výstupy systémov AI. Ale aj nad tým, ako prítomnosť odborníkov so spoločenskovedným či humanitným zameraním môže motivovať inžinierov k riešeniam, ktoré popri technologickej excelencii budú citlivo reagovať aj na spoločenské a etické výzvy.

Kľúčové slová: dôveryhodnosť AI, etické otázky v AI, generatívne AI, jazykové modely, antropomorfizácia AI

Juraj Podroužek

KInIT, Bratislava, Slovenská republika
juraj.podrouzek@kinit.sk

Zdroje

- BENDER, E. M.; GEBRU, T.; MCMILAN-MAJOR, A. a S. SHMITCHELL. *On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big?* Online. In: Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency, FAccT '21. New York: Association for Computing Machinery, 2021, s. 610-623. Dostupné na: <https://doi.org/10.1145/3442188.3445922>.
- BORENSTEIN, J. et al. *AI Ethics: A Long History and a Recent Burst of Attention*. Online. In: Computer. Volume 54 (2021), Issue 1, s. 96-102. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/MC.2020.3034950>.
- CORRÊA, N. K. et al. *Worldwide AI ethics: A review of 200 guidelines and recommendations for AI governance*. Online. PATER 4. 2023. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.patter.2023.100857>.

- Ethics guidelines for trustworthy AI | Shaping Europe's digital future*. Online. 2019. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai>.
- FJELD, J. et al. *Principled Artificial Intelligence: Mapping Consensus in Ethical and Rights-Based Approaches to Principles for AI*. Online. In: Berkman Klein Center Research. 2020. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3518482>.
- FLORIDI, L. *AI4People - An Ethical Framework for a Good AI Society: Opportunities, Risks, Principles, and Recommendations*. Online. In: Forthcoming in *Minds and Machines*. 2018. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=3284141>.
- FLORIDI, L. et al. *capAI - A Procedure for Conducting Conformity Assessment of AI Systems in Line with the EU Artificial Intelligence Act*. Online. 2022. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4064091>.
- FLORIDI, L. *Translating Principles into Practices of Digital Ethics: Five Risks of Being Unethical*. Online. In: *Philos. Technol.* 2019, 32, s. 185-193. <https://doi.org/10.1007/s13347-019-00354-x>.
- GAVORNIK, A. et al. *Utilising the Assessment List for Trustworthy AI: Three Areas of Improvement*. 2022.
- LEE, M. S. A. a J. SINGH. *Risk Identification Questionnaire for Detecting Unintended Bias in the Machine Learning Development Lifecycle*. Online. In: *Proceedings of the 2021 AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society*. ACM, 2021, s. 704-714. Dostupné na: <https://doi.org/10.1145/3461702.3462572>.
- MUNN, L. *The uselessness of AI ethics*. *AI and Ethics*. Online. 2023, 3, s. 869–877. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00209-w>.
- PREM, E. *From ethical AI frameworks to tools: a review of approaches*. Online. In: *AI Ethics*. 2023, 3, s. 699-716. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s43681-023-00258-9>.
- SÆTRA, H. S. a J. Danaher. *To Each Technology Its Own Ethics: The Problem of Ethical Proliferation*. Online. In: *Philos. Technol.* vol. 35 (2022), no. 93. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s13347-022-00591-7>.
- SOLAROVA, S. et al. *Reconsidering the regulation of facial recognition in public spaces*. Online. In: *AI Ethics* 2023, 3, s. 625-635. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s43681-022-00194-0>.

AI, etika a trendy ve vzdělávání

Jan Černý

Zavádění AI do vzdělávacího procesu nabízí řadu výhod, včetně personalizace učiva, zpřístupnění výuky většímu počtu studentů a zefektivnění administrativních procesů. Na druhou stranu však musíme čelit nevýhodám, jako je nedostatek lidského dotyku, potenciál biasu a ztráta pracovních míst v některých oblastech. Pedagogové se tak musí adaptovat na nové role, kde se stávají spíše facilitátory než tradičními vyučujícími, a kladou důraz na rozvoj kritického myšlení a informační gramotnosti, aby studenti mohli efektivně navigovat v digitálním světě. Přednáška rovněž nastíní strategie pro eliminaci AI halucinací, což jsou chybné nebo zkreslené výstupy generované AI, a poukáže na vzrůstající nebezpečí nových forem kyberšikany.

Klíčové slová: personalizace vzdělávacího procesu, etické aspekty umělé inteligence, evoluce pedagogických rolí, digitální gramotnost, AI halucinace

Jan Černý

Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, Česká republika
cerj07@vse.cz

Zdroje

- HASHIM, S.; OMAR, M. K.; Ab JALIL, H. a Mohd SHAREF, N. Trends on technologies and artificial intelligence in education for personalized learning: Systematic literature review. In: *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. Online. vol. 11 (2022), no. 1. Dostupné na: <https://doi.org/10.6007/ijarped/v11-i1/12230>.
- HAN, S.; KIM, T. a KOREAN ASSOCIATION FOR LEARNER-CENTERED CURRICULUM AND INSTRUCTION. *Research trends of Artificial Intelligence Education in Korea: Keyword and topic analysis focused on LDA*. Online. Korean Association For Learner-Centered Curriculum And Instruction. vol. 22 (2022), no. 13, s. 281–294. Dostupné na: <https://doi.org/10.22251/ijlcci.2022.22.13.281>.
- KAUSHIK, R.; PARMAR, M. a S. JHAMB. Roles and research trends of artificial intelligence in mathematics education. In: *2021 2nd International Conference on Computational Methods in Science & Technology (ICCMST)*. Online. Mohali, India, 2021. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/iccmst54943.2021.00050>.
- LACEY, M. M., a D. P. SMITH. Teaching and assessment of the future today: higher education and AI. In: *Microbiology Australia*. Online. vol. 44 (2023), no. 3, s. 124–126. Dostupné na: <https://doi.org/10.1071/ma23036>.

- LAATO, S.; MORSCHHEUSER, B.; HAMARI, J. a J. BJÖRNE. AI-assisted learning with ChatGPT and large language models: implications for higher education. In: *2023 IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT)*. Online. Orem, UT, USA, 2023. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/icalt58122.2023.00072>.
- LU, X. Research hotspots and development trends of AI in education: A study based on knowledge map and co-word analysis. In: *2020 3rd International Conference on Advanced Electronic Materials, Computers and Software Engineering (AEMCSE)*. Online. Shenzhen, China, 2020. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/aemcse50948.2020.00052>.
- PAEK, S., a N. KIM. *Analysis of worldwide research trends on the impact of artificial intelligence in education. Sustainability*. Online. vol. 13 (2021), no. 14, s. 7941. Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/su13147941>.
- RACHHA, A. a M. SEYAM. Explainable AI in education: current trends, challenges, and opportunities. In: *SoutheastCon 2023*. Online. Orlando, FL, USA, 2023. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/southeastcon51012.2023.10115140>.
- YEADON, W. a T. HARDY. *The Impact of AI in Physics Education: A Comprehensive Review from GCSE to University Levels*. Online. 2023. Dostupné na: <https://arxiv.org/abs/2309.05163>.

Nástroje, modely, platformy:

- GPT-4*. Online. OpenAI . Dostupné na: <https://openai.com/product/gpt-4>.
- PaLM 2*. Online. Google. Dostupné na: <https://ai.google/discover/palm2>.
- Claude v1*. Online. Anthropic. Dostupné na: <https://www.anthropic.com/index/introducing-claude>.
- Cohere*. Online. Dostupné na: <https://cohere.com/>.
- Falcon*. Online. Technology Innovation Institute. Dostupné na: <https://huggingface.co/blog/falcon-180b>.
- LLaMA*. Online. Meta Dostupné na: <https://ai.meta.com/>.
- Midjourney*. Online. Dostupné na: <https://www.midjourney.com>.
- Google Bard*. Online. Alphabet. Dostupné na: <https://bard.google.com>.

Nová konceptualizace fenoménu informační gramotnosti v kontextu rozvoje generativní umělé inteligence

Michal Černý

Hejdánkův (1997) koncept nepředmětného myšlení i Lakoffovi (2008) úvahy nad zkušenostním realismem vedou k úvahám nad tím, zda Floridiho (2013, 2014) chápání inforgů, jako vymezených a pevných entit nepředstavuje zásadní limit celého jeho filosofického projektu. Důraz na rozpouštění tuhých entit, tak jak o nich uvažuje Bauman (2013), je zásadní pro radikálním způsobem reflektovaný konceptuální design (Floridi, 2019), který bude stát v pozadí nově se formujících představ o informační gramotnosti, jako o předpokladu pro dosahování dynamické rovnováhy v postupně se měnícím vysoce komplexním prostředí. Tyto úvahy nás přivádí k nutnosti uvažovat po běžných pojmech spojených s informační gramotností, jako jsou rámce, definice, zdroje, odlišným způsobem než je běžné.

Cílem příspěvku bude analyzovat některé vybrané fenomény, které souvisejí se změnou informačního prostředí v době nástupu systémů využívající generativní umělou inteligenci, s ohledem na nové či proměněné způsoby, reflexe informační gramotnosti (Elmborg, 2006). Příspěvek nabídne pohled, který bude usilovat o zdůraznění procesuálních, ne-entitních, síťových charakteristik, který umožní vnímat informační gramotnost jako dynamický fenomén reagující na konkrétní sociální, ekonomické a technické podněty. Informační gramotnost pro nás bude představovat základní epistemický nástroj, který – s ohledem na práce Floridiho (2019) – bude mít ontologické a etické implikace.

Klíčové slová: informační gramotnost, generativní umělá inteligence, ontologické implikace, etické implikace, epistemický nástroj

Michal Černý
Masarykova univerzita, Brno, Česká republika
mcerny@phil.muni.cz

Zdroje

Bauman, Z. (2013). Liquid modernity. John Wiley & Sons.

- Elmborg, J. (2006). Critical Information Literacy: Implications for Instructional Practice. *The Journal of Academic Librarianship*, 32(2), 192–199. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2005.12.004>.
- Floridi, L. (2013). *The philosophy of information*. OUP Oxford.
- Floridi, L. (2014). *The fourth revolution: How the infosphere is reshaping human reality*. Oxford University Press.
- Floridi, L. (2019). *The logic of information: A theory of philosophy as conceptual design*. Oxford University Press.
- Hejdánek, L. (1997). *Nepředmětnost v myšlení a ve skutečnosti*. Oikoymenh.
- Lakoff, G. (2008). *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago press.

Etika katalogizácie: etický kódex katalogizácie a etické dilemy katalogizátora v praxi

Marta Špániová

Autorka sa venuje problematike etiky katalogizácie a v kontexte vyhlásení etického kódexu katalogizácie prijatého medzinárodnou katalogizačnou komunitou v roku 2021 upozorňuje na niektoré etické problémy a dilemy katalogizátorov v praxi. Poukazuje na etickú zodpovednosť katalogizátorov pri popise, reprezentácii a sprístupňovaní zdrojov, pričom sa dotýka vybraných etických problémov popisu a správy zbierok. V súvislosti s aktuálnou témou inklúzie katalogizácie upozorňuje na diskrimináciu a zaujatosť univerzálnych knižničných systémov organizácie poznania a načrtáva víziu kultúrnej interoperability v knižničnej a informačnej vede.

Kľúčové slová: etika katalogizácie, etický kódex katalogizácie, zodpovednosť v katalogizácii, diskriminácia v katalogizácii, kultúrna interoperabilita

Marta Špániová

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
marta.spaniova@uniba.sk

Zdroje

AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION. *Professional Ethics*. Online. Dostupné na: <https://www.ala.org/tools/ethics>. [zobrazené 2023-11-09].

CATALOGUING *Code of Ethics. Final version – January 2021*. Online. Dostupné na: https://docs.google.com/document/d/1IBz7nXQPfr3U1P6Xiar9cLAkzoNX_P9fq7eHvzfSIZ0/edit. [zobrazené 2023-10-30].

FERRIS, A. M. *The Ethics and Integrity of Cataloging*. *Journal of Library Administration*. Online. vol. 47 (2008), no. 3-4. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01930820802186514>. [zobrazené 2023-10-30].

GUIMARÃES, J. A., PINHO, F. A. a MILANI, S. Theoretical Dialogs About Ethical Issues in Knowledge Organization: García Gutiérrez, Hudon, Beghtol, and Olson. *Knowledge Organization*, vol. 43 (2016), no. 5, s. 338-350. Dostupné aj v: *ResearchGate*. Online. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/306320682_Theoretical_Dialogs_About_Ethical_Issues_in_Knowledge_Organization_Garcia_Gutierrez_Hudon_Beghtol_and_Olson. [zobrazené 2023-10-30].

MAI, J.-E. Ethics, Values and Morality in Contemporary Library Classifications. *Knowledge Organization*, vol. 40 (2013), no. 4, s. 242-253. Dostupné aj v: *ResearchGate*. Dostupné na: <https://www.researchgate>.

- [net/publication/289604594_Ethics_Values_and_Morality_in_Contemporary_Library_Classifications](#). [zobrazené 2023-11-10].
- MARTIN, J. M. *Records, Responsibility, and Power: An Overview of Cataloging Ethics*. *Cataloging & Classification Quarterly*. Online. vol. 59 (2021), no. 2-3. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01639374.2020.1871458?src=recsys>. [zobrazené 2023-11-03].
- MUSTAFA EL HADI, W. *Cultural Frames of Ethics, a Challenge for Information and Knowledge Organization*. *Zagadnienia Informacji Naukowej - Studia Informacyjne*, vol. 57 (2019), no. 2. Dostupné aj v: *ResearchGate*. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/338755756_Cultural_Frames_of_Ethics_a_Challenge_for_Information_and_Knowledge_Organization. [zobrazené 2023-07-15].
- MUSTAFA EL HADI, W. *Cultural Interoperability and Knowledge Organization Systems*. *Organização do conhecimento e diversidade cultural. ISKO-Brasil*. Online. Dostupné na: <https://brapci.inf.br/index.php/res/download/135567>. [zobrazené 2023-07-15].
- OLSON, H. *The Power To Name: Representation in Library Catalogs*. *Signs*. Online. vol. 26 (2001), no. 3, s. 639-668. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/3175535?seq=25>. [zobrazené 2023-11-03].
- OLSON, H. *The Feminist and the Emperor's New Clothes: Feminist Deconstruction as a Critical Methodology for Library and Information Studies*. *LISR*. Online. vol. 19 (1997), no. 2, s. 181-198. Dostupné na: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0740818897900426?token=D7EF58F84FA02F00BD030703D6B31189C5821D31AD12C865A53F4C2925A4E2F35591D0778996FCEDE5512AC8903C9323&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220505104716>. [zobrazené 2023-11-10].
- PANIZZI, A. *Catalogue Of Printed Books In The British Museum : Volume I*. Online. London: Printed By Order Of The Trustees, 1841. Online. Dostupné na: <https://play.google.com/books/reader?id=cE0MAQAAMAAJ&pg=GBS.PP4&printsec=frontcover&output=reader&hl=en>. [zobrazené 2023-11-03].
- SHOEMAKER, E. *No One Can Whistle a Symphony: Seeking a Catalogers' Code of Ethics*. *Knowledge Organization*, vol. 42 (2015), no. 5, s. 353-357. Dostupné aj v: *ResearchGate*. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/289999335_No_One_Can_Whistle_a_Symphony_Seeking_a_Catalogers'_Code_of_Ethics. [zobrazené 2023-10-30].
- TRAN, Q. T. *Ethically Responsible Knowledge Organization Systems: Towards an Intercultural User Interface*. *Zagadnienia Informacji Naukowej - Studia Informacyjne*, vol. 55 (2017), no. 2, s. 16-29. Dostupné aj v: *ResearchGate*. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/323177988_Ethically_Responsibly_Knowledge_Organization_Systems_Towards_an_Intercultural_User_Interface. [zobrazené 2023-10-30].

Etické dimenzie informačnej bezpečnosti - aktuálne problémy a výzvy

Jaroslav Šušol

Informačnú bezpečnosť zvyčajne vnímame ako praktickú disciplínu i oblasť poznania, ktorá skúma procesy spojené so zabezpečením ochrany informácií a informačných systémov proti neautorizovanému prístupu alebo modifikácii informácií a proti odmietnutiu poskytnutia služby autorizovaným používateľom. Súčasťou konceptu informačnej bezpečnosti sú aj opatrenia, ktoré slúžia na zistenie, evidovanie a predchádzanie takýmto rizikám. V kontexte sieťových informačných technológií sa na označenie tohto javu často používa aj termín kybernetická bezpečnosť – hoci ten môže mať viaceré odlišné konotácie.

Problematika informačnej bezpečnosti je v súčasnosti výrazne interdisciplinárna a okrem technických či technologických aspektov sa výskum a vývoj zameriavajú aj na pochopenie a využitie širších sociálnych, pedagogických či psychologických kontextov tohto javu. Etické aspekty kybernetickej bezpečnosti presahujú rámec jednoduchého dodržiavania zákonov a predpisov a zahŕňajú širšie spektrum morálnych povinností a spoločenskej zodpovednosti.

Medzi kľúčové etické rozmery informačnej bezpečnosti patrí ochrana súkromia, zabezpečenie integrity údajov a dostupnosti systémov, ako aj udržiavanie spoľahlivých mechanizmov kontroly a zodpovednosti za tieto systémy. Transparentnosť postupov pri spracúvaní údajov a dodržiavanie právnych predpisov tvoria základné piliere, na ktorých sa buduje dôvera medzi používateľmi a poskytovateľmi služieb. Spravodlivý prístup k zdrojom kybernetickej bezpečnosti zdôrazňuje potrebu inkluzívnosti, ktorá reflektuje rôznorodosť skupín používateľov závislých od využívania digitálnych infraštruktúr. Spoločenská zodpovednosť má na zreteli nielen ochranu individuálnych aktív, ale aj širšieho digitálneho ekosystému. Zásady neškodenia a pripravenosti sú dôležité pre vytváranie robustných systémov, ktoré minimalizujú škody a uľahčujú rýchlu obnovu po prípadných bezpečnostných incidentoch.

Cieľom tohto príspevku je analýza aktuálnych informačných zdrojov k problematike etických dimenzií informačnej bezpečnosti a priblíženie výskumných

problémov a výziev v tejto oblasti – vrátane takých tém ako je súkromie, integrita, dostupnosť, zodpovednosť a transparentnosť.

Kľúčové slová: ochrana súkromia, integrita údajov, etické aspekty kybernetickej bezpečnosti, transparentnosť, spoločenská zodpovednosť

Jaroslav Šušol

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
jaroslav.susol@uniba.sk

Zdroje

- CRAIGEN, D.; DIAKUN-THIBAUT, N. a R. PURSE. *Defining Cybersecurity*. In: Technology Innovation Management Review. Online. vol. 4 (2014), iss. 10, s. 13–21. Dostupné na: <http://timreview.ca/article/835>. [zobrazené 2023-11-07].
- HIRANI, L. L.; MUKHTIAR, N.; CHOWDHRY, B. S. a T. NEWE. *Ethical Dilemmas and Privacy Issues in Emerging Technologies: A Review*. In: Sensors. Online. vol. 23 (2023), iss. 3. Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/s23031151>. [zobrazené 2023-11-07].
- DUPUIS, M. a K. RENAUD. *Scoping the ethical principles of cybersecurity fear appeals*. In: Ethics and Information Technology. Online. vol. 23 (2021), iss. 3, s. 265–284. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10676-020-09560-0>. [zobrazené 2023-11-07].
- FLORIDI, L. *The 4th Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality*. Oxford University Press, 2014.
- LUNDGREN, B. a N. MÖLLER. *Defining Information Security*. In: Science and Engineering Ethics. Online. vol. 25 (2019), iss. 2, s. 419–441. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s11948-017-9992-1>. [zobrazené 2023-11-07].
- MACNISH, K. a J. van der HAM. *Ethics in cybersecurity research and practice*. Technology in Society. Online. vol. 63 (2020). Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101382>. [zobrazené 2023-11-07].
- NG, K. C.; ZHANG, X.; THONG, J. Y. L. a K. Y. TAM. *Protecting Against Threats to Information Security: An Attitudinal Ambivalence Perspective*. In: Journal of Management Information Systems. Online. vol. 38 (2021), iss. 3, s. 732–764. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/07421222.2021.1962601>. [zobrazené 2023-11-07].
- NIELES, M.; DEMPSEY, K. a V. Y. PILLITTERI. *An Introduction to Information Security Computer Security Division Information Technology Laboratory*. Online. National Institute of Standards and Technology, 2017. Dostupné na: <https://doi.org/10.6028/NIST.SP.800-12r1>. [zobrazené 2023-11-07].
- PATTISON, J. From defence to offence: *The ethics of private cybersecurity*. In: European Journal of International Security. Online. vol. 5 (2020), iss. 2, s. 233–254. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/eis.2020.6>. [zobrazené 2023-11-07].
- PAWLICKA, A.; PAWLICKI, M.; KOZIK, R. a M. CHORAŚ. *What Will the Future of Cybersecurity Bring Us, and Will It Be Ethical? The Hunt for the Black Swans of Cybersecurity Ethics*. In: IEEE Access. Online. vol. 11 (2023), s. 58796–58807. Dostupné na: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2023.3283791>. [zobrazené 2023-11-07].

- PRISLAN, K.; MIHELIČ, A. a I. BERNIK, 2020. *A real-world information security performance assessment using a multidimensional socio-technical approach*. In: PLoS One. Online. vol.15, iss. 9. Dostupné na: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238739>. [zobrazené 2023-11-07].
- SOLOVE, D. J. *Understanding Privacy*. Harvard University Press, 2020.
- TSE, J.; SCHRADER, D. E; GHOSH, D.; LIAO, T. a D. LUNDIE. *A bibliometric analysis of privacy and ethics in IEEE Security and Privacy*. In: Ethics and Information Technology. Online. vol. 17 (2015), iss. 2, s. 153–163. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10676-015-9369-6>. [zobrazené 2023-11-07].
- WANGEN, G.; HALLSTENSEN, C. a E. SNEKKENES, 2018. *A framework for estimating information security risk assessment method completeness*. In: International Journal of Information Security. Online. vol. 17 (2018), iss. 6, s. 681–699. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10207-017-0382-0>. [zobrazené 2023-11-07].

Informačná etika a informačná tvorivosť: možné smery výskumov

Jela Steinerová

Informačná etika skúma hodnotové aspekty práce s informáciami, aplikuje etické filozofické teórie do oblastí informačnej gramotnosti a informačného správania. V informačnej vede obsahuje teoretický základ a praktický, normatívny smer výskumov. Informačná etika priťahuje zvýšenú pozornosť v súvislosti s aplikáciami informačných technológií do oblasti informačného procesu. Prepája sa s faktormi informačnej tvorivosti človeka pri práci s nástrojmi umelej inteligencie (AI). Za základné piliere výskumov informačnej etiky možno považovať najmä etiku vyhľadávania informácií, etiku organizácie poznania, etiku informačného správania človeka a informačnej gramotnosti človeka. Informačná etika sa opiera o etické rámce konzekvencializmu, utilitarizmu, deontológie (povinnosti) aj univerzálnych cností. Hlavné aspekty obsahujú prístup k digitálnym informáciám, informačné súkromie, presnosť informácií (dezinformácie), intelektuálne vlastníctvo, online komunikáciu v komunitách a starostlivosť o informačné prostredie (Steinerová 2023). Informačná tvorivosť znamená originálne uplatnenie tvorivých postupov pri práci s informáciami, vytváranie nových informačných produktov s pridanou hodnotou, novosťou a užitočnosťou. Informačná etika a informačná tvorivosť sú prepojené konceptom informačnej skúsenosti človeka s implicitnými faktormi hodnôt informácií, imaginácie, asociácií a špeciálnych štruktúr informácií, vlastností osobnosti, poznania pravidiel a ich tvorivej aplikácie (Steinerová 2022, Gorichanaz 2017, Bruce et al 2014, Steinerová 2015). Prejavujú sa v informácii, informačnej tvorivosti a informačnej etiky zaznamenávame v spôsoboch informačného správania človeka a informačnej gramotnosti.

Výsledky výskumu projektu VEGA 1/0360/21 Sociálne reprezentácie etických výziev digitálnej informačnej revolúcie s využitím bibliometrických analýz a Delfskej štúdie založenej na konsenze expertov poukazujú na hlavné smery výskumov pre budúci rozvoj informačnej etiky: etika umelej inteligencie, dátová etika a problémy dezinformácií v digitálnom prostredí. Hľadajú sa nové modely informačnej gramotnosti a informačného správania človeka s faktormi informačnej etiky a tvorivosti. Výsledky výskumu identifikovali etické

faktory sociálnych a kultúrnych pravidiel, napätie medzi človekom a modernými technológiami, vrátane nástrojov AI, a hlavné hodnoty informácií (pravdivosť, užitočnosť). Predstavuje sa návrh vlastných modelov etických faktorov informačných interakcií človeka, kreatívnych informačných stratégií a etiky tvorby informačných produktov. Navrhujú sa hodnotovo senzitívny dizajn kurzov informačnej gramotnosti a informačnej tvorivosti. Medzi nové smery výskumov patrí včleňovanie faktorov informačnej etiky a informačnej tvorivosti do práce s informáciami a využitie nástrojov umelej inteligencie. Smery aplikácií nástrojov AI obsahujú ich využitie pri organizovaní informácií, službách používateľom, podpore práce s dátami, podpore vedeckých komunít a manažmente informačných infraštruktúr. Riziká sú spojené s aspektmi etiky prístupu, diverzitou, pravidlami a inklúziou a AI gramotnosťou (Cox a Mazumdar 2022). Odporúča sa spolupráca viacerých disciplín a profesií a zvyšovanie etickej citlivosti v informačnej gramotnosti a informačnej tvorivosti človeka.

Kľúčové slová: informačná etika, informačná tvorivosť, informačná skúsenosť, model etických faktorov informačných interakcií, model etiky tvorby informačných produktov, nástroje AI

Jela Steinerová

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
jela.steinerova@uniba.sk

Zdroje

- STEINEROVÁ, J. *Ethical Issues of Human Information Behaviour and Human Information Interactions*. In: Open Information Science. Online. vol. 7 (2023), no. 1. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/opis-2022-0155>. [zobrazené 2023-10-31].
- STEINEROVÁ, J. Delfská štúdia o informačnej etike: výsledky analýz diskurzu. In: *ITLib*, roč. 26 (2022), č. 3-4, s. 5-18. Dostupné tiež na: <http://doi.org/10.52036/1335793X.2022.3-4.5-18>.
- CH. BRUCE; K. DAVIS; H. HUGHES; H. PARTRIDGE a I. STOODLEY (ed.). *Information Experience: Approaches to Theory and Practice*. Emerald Group Publishing Limited, 2014.
- COX, A. M. a S. MAZUMDAR. Defining artificial intelligence for librarians. In: *Journal of Librarianship and Information Science*. Online. 2022. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/09610006221142029>. [zobrazené 2023-10-31].
- GORICHANAZ, T. Information and Experience, a Dialogue. In: *Journal of Documentation*, vol. 73 (2017), iss. 3, s. 500-508.

- STEINEROVÁ, J. *Etika tvorby informačných produktov v digitálnej revolúcii*. In: ProInFlow, ProInflow: časopis pro informační vědy roč. 13 (2021), č. 1, s. 64–86. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/ProIn2021-1-4>. [zobrazené 2023-10-31].
- STEINEROVÁ, J. (2015). Looking for Creative Information Strategies and Ecological Literacy. In: S. KURBANOĞLU et al. (ed.). *Information literacy: moving towards sustainability*. Springer, 2015, s. 3-12.

Mapování životního cyklu výzkumu: Přístupy a modely

Kristýna Kalmárová

Vědecký výzkum je dynamický proces, který zahrnuje řadu fází, od definice výzkumného problému, přes sběr a analýzu dat, až po interpretaci výsledků a jejich publikaci. Každá fáze tohoto procesu s sebou nese specifické výzvy a potřeby, jež se mohou lišit v závislosti na výzkumných cílech, vědecké disciplíně či informační infrastruktuře konkrétní výzkumné organizace. Tyto procesy jsou často mapovány prostřednictvím tzv. modelů životního cyklu výzkumu, jejichž cílem je umožnit porozumění vzájemným vztahům jejich jednotlivých fází a podpořit snahy o adaptaci informačních zdrojů a služeb na reálné potřeby výzkumníků.

Předkládaný příspěvek se zabývá komparací různých přístupů k mapování životního cyklu výzkumu. Za tímto účelem předkládá 15 modelů, jež byly představeny v odborné literatuře mezi lety 2000 a 2023, a které porovnává z hlediska jejich granularity a schopnosti dostatečně zachytit komplexitu a iterativní povahu výzkumného procesu. Popisuje tak modely lineární (Vaughan et al., 2013), cyklické (Harvard Research Support Model; JISC Research Lifecycle, cit. podle Liu, 2017) nebo modely v podobě clusterů činností bez stanovené posloupnosti (Steinerová, 2018; Ragon, 2019). Zvláštní kategorii modelů pak představuje koncept informačních praktik, jež mohou postupovat všemi fázemi životního cyklu výzkumu (Palmer, Tefteau & Pirmann, 2009). Syntézou různých pohledů na modelování výzkumných procesů tak příspěvek podporuje probíhající diskusi o podpoře budování inkluzivní a dynamické informační infrastruktury ve výzkumných organizacích.

Klíčové slová: životní cyklus výzkumu, vědecká komunikace, modelování procesů

Kristýna Kalmárová

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
kalmarova16@uniba.sk

Zdroje

Harvard Research Support Model. Online. Research Support at Harvard, 2020. [zobrazené 2023-11-4]. Dostupné na: <https://researchsupport.harvard.edu/research-lifecycle>.

- LJU, S. Embedding library services in research stages: Chinese subject service and the research lifecycle model. In: *International Journal of Librarianship*. Online. vol. 2 (2017), no. 1, s. 16-31. Dostupné na: <https://doi.org/10.23974/ijol.2017.vol2.1.24>.
- PALMER, C. L.; TEFFEAU, L. C. a C. M. Pirmann. *Scholarly Information Practices in the Online Environment: Themes from the Literature and Implications for Library Service Development*. Online. OCLC Research, 2009. Dostupné na: <https://www.oclc.org/content/dam/research/publications/library/2009/2009-02.pdf>.
- RAGON, B. Alignment of library services with the research lifecycle. In: *Journal of the Medical Library Association*. Online. vol. 107 (2009), no. 3, s. 384-393. Dostupné na: <https://doi.org/10.5195/jmla.2019.595>.
- STEINEROVÁ, J. *Informačné prostredie a vedecká komunikácia: informačné ekológie*. Univerzita Komenského v Bratislave, 2018.
- VAUGHAN, K. T. L. et al. Development of the research lifecycle model for library services. In: *Journal of the Medical Library Association*. Online. vol. 101 (2013), no. 4, s. 310-314. Dostupné na: <https://doi.org/10.3163/1536-5050.101.4.013>.

Dezinformácia v digitálnom veku: trolie farmy a ich vplyv na verejnú mienku a politiku

Tomáš Mirga

Príspevok je zameraný na problematiku účelového ovplyvňovania verejnej mienky pomocou tzv. trolich fariem – organizovaných skupín ľudí realizujúcich dezinformačnú agendu na sociálnych sieťach. Autor poukazuje na úlohu týchto organizovaných celkov v šírení dezinformácií a propagandy a na ich účinky na sociálne a politické prostredie. Analyzuje ich úlohu pri manipulácii verejnej mienky a pri ovplyvňovaní politických procesov vo svete, konkrétne na Ukrajine, v USA, Francúzsku, Veľkej Británii, Indii, Brazílii a na Slovensku. Príspevok okrem iného rozoberá aj dôsledky tejto problematiky pre demokraciu, politický diskurz a spoločnosť ako celok vrátane polarizácie spoločnosti, narušania politických procesov, oslabovania dôvery v inštitúcie a vytvárania konfliktov. Venuje sa tiež možným protiopatreniam a stratégiám do budúcnosti na rôznych úrovniach – od jednotlivcov a komunít cez technologické spoločnosti až po vlády a medzinárodné organizácie. Cieľom tohto príspevku je preskúmať mechanizmy organizovaného šírenia dezinformácií, analyzovať vplyv tohto fenoménu na globálnu politiku a spoločnosť na základe konkrétnych prípadových štúdií a predstaviť základné koncepty a stratégie v súvislosti s bojom proti dezinformačným kampaniam.

Kľúčové slová: dezinformácie, politická manipulácia, trolie farmy, verejná mienka, propaganda.

Tomáš Mirga
Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
mirga1@uniba.sk

Zdroje

BISHOP, J. Representations of 'trolls' in mass media communication: a review of media-texts and moral panics relating to 'internet trolling'. In: *International Journal of Web Based Communities*. Online. Inderscience publishers, roč. 10 (2014), č. 1, s. 7 – 24. ISSN 1741-8216. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/259229799_Representations_of_'trolls'_in_mass_media_communication_A_review_of_media-texts_and_moral_panics_relating_to_'internet_trolling'.

- BUCKELS, E.; P. TRAPNELL a D. PAULHUS. Trolls just want to have fun. *Personality and Individual Differences*. In: *Personality and Individual Differences*. Online. Elsevier, roč. 67 (2014), s. 97 – 102. ISSN 0191-8869. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0191886914000324>.
- CHEN, A. The Agency. In: *The New York Times Magazine*. Online. The New York Times Company, 2015. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2015/06/07/magazine/the-agency.html>.
- DIRESTA, R. et al. *Sowing discord: even after the 2020 election, the Russian Internet research agency continues to undermine the U.S. political system*. Stanford: Stanford Internet Observatory, 2020.
- DIRESTA, R. et al. *The tactics & tropes of the internet research agency*. Online. New Knowledge Organization, 2019. Dostupné na: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=senatedocs>.
- FERRARA, E. *Disinformation and social bot operations in the run up to the 2017 French presidential election*. Online. In: *First Monday*. A Great Cities Initiative, roč. 22 (2017), č. 8. ISSN 1396-0466. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2995809.
- GALEOTTI, M. *Armies of Russia's War in Ukraine*. Online. Oxford: Osprey Publishing, 2019, 64 s. ISBN 978-1472833440. Dostupné na: <https://www.perlego.com/book/3766591/armies-of-russias-war-in-ukraine-pdf>.
- HOWARD, P. et al. *The IRA, social media and political polarization in the United States, 2012-2018*. Online. Oxford Internet Institute, 2019. Dostupné na: <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2018/12/The-IRA-Social-Media-and-Political-Polarization.pdf>.
- NIMMO, B. *How Russian trolls reacted to the poisoning of Sergei and Yulia Skripal*. Online. Digital Forensic Research Lab, 2018. Dostupné na: <https://medium.com/dfrlab/how--the-kremlin-abused-twitter-to-spread-the-skripal-conspiracy--theories-2cc422fa4592>.
- NIMMO, B. *Anatomy of an information war: how Russia's propaganda machine works, and how to counter it*. Online. In: *StopFake.org*. Media Reforms Center, 2015. Dostupné na: <https://www.stopfake.org/en/anatomy-of-an-info-war-how--russia-s-propaganda-machine-works-and-how-to-counter-it/>.
- ROBERT, H. *Robert's rules of order*. Cambridge: Boston: Da Capo Press, 2011. ISBN 978-0-306-82021-2.
- Troll Factories*. Online. In: *Media – (dis)information – security*. Defence Education Enhancement Programme, 2020. Dostupné na: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/5/pdf/2005-deepportal2-troll-factories.pdf.
- WOOLLEY, S. a P. HOWARD. *Computational propaganda: political parties, politicians, and political manipulation on social media*. Online. Oxford: Oxford University Press, 2018. ISBN 978-0190931407. Dostupné na: <https://zlibrary.to/pdfs/computational-propaganda-political-parties-politicians-and--political-manipulation-on-social-media>.

Zdravotná informačná gramotnosť v kontextoch tvorivosti a umelej inteligencie

Jakub Zábojník

Príspevok sa zameriava na oblasť zdravotnej informačnej gramotnosti so zreteľom na jej súvislosti s tvorivosťou a umelou inteligenciou. V prvej časti autor približuje základy konceptu zdravotnej informačnej gramotnosti, jej vzťah k zdravotnej gramotnosti a na základe pozitívnych a negatívnych dopadov na človeka vyplývajúcich z ich (ne)dostatočnej úrovne poukazuje na význam vzdelávania v tejto oblasti. Napriek relatívne dávno identifikovaným problémom a hrozbám pre zdravie nové výskumy z rôznych krajín sveta prinášajú zistenia, že početná časť populácie disponuje obmedzenými kompetenciami zdravotnej (informačnej) gramotnosti. Preto sa otvára priestor pre diskusiu, či sú „tradičné“ stratégie komunikácie zdravotníckych informácií dostatočne účinné. V tomto kontexte začínajú autori hovoriť o tvorivých prístupoch k vzdelávaniu v oblasti zdravia. V druhej časti príspevku autor uvádza vybrané novšie stratégie posilňovania zdravotnej (informačnej) gramotnosti. K aktuálnym trendom tejto oblasti tiež patrí využívanie umelej inteligencie. V tretej časti autor načrtne jej potenciál, ale i nedostatky a obavy, ktoré sú aktuálne predmetom odborných diskusií.

Kľúčové slová: zdravotnícke informácie, zdravotná informačná gramotnosť, zdravotná gramotnosť, tvorivosť, umelá inteligencia

Jakub Zábojník

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika

jakub.zabojnik@uniba.sk

Zdroje

AYRE, J. et al. *New frontiers in health literacy: Using ChatGPT to simplify health information for people in the community*. medRxiv. Online. Dostupné na: <https://doi.org/10.1101/2023.07.24.23292591>. [zobrazené 2023-10-31].

LUPTON, D. a D. LEAHY. Thinking, Making, Doing, Teaching and Learning. In: D. LUPTON a D. LEAHY (ed.). *Creative Approaches to Health Education*. Online. Routledge, 2021. Dostupné na: <https://www.routledge.com/Creative-Approaches-to-Health-Education-New-Ways-of-Thinking-Making-Doing/Lupton-Leahy/p/book/9780367648343#>. [zobrazené 2023-10-31].

- SALLAM, M. *ChatGPT Utility in Healthcare Education, Research, and Practice: Systematic Review on the Promising Perspectives and Valid Concerns*. In: *Healthcare*. Online. vol. 11, iss. 6. Dostupné na: <https://doi.org/10.3390/healthcare11060887>. [zobrazené 2023-10-31].
- SARDI, L.; IDRI, A. a J. L. FERNÁNDEZ-ALEMÁN. *A systematic review of gamification in e-Health*. Online. *Journal of Biomedical Informatics*. vol. 71 (2017), s. 31-48. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jbi.2017.05.011>. [zobrazené 2023-10-31].
- SHEFFIELD, D. a J. Y. IRONS. *Songs for health education and promotion: a systematic review with recommendations*. Online. *Public Health*. roč. 198 (2021), s. 280-289. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.07.020>. [zobrazené 2023-10-31].
- SØRENSEN, K. et al. *Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models*. Online. *BMC Public Health*. vol. 12 (2012), no. 1. Dostupné na: <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>. [zobrazené 2023-10-31].
- WANG, X. et al. *ChatGPT: promise and challenges for deployment in low- and middle-income countries*. In: *The Lancet*. Online. vol. 41 (2023). Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.lanwpc.2023.100905>. [zobrazené 2023-10-31].
- WATSON, A.; WOZNIAK-O'CONNOR, V. a D. LUPTON. *Health information in creative translation*. Online. *Health Sociology Review*. vol. 32 (2023), no. 1, s. 42-59. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/14461242.2023.2171802>. [zobrazené 2023-10-31].

Konceptuálna analýza benchmarkingu

Ekaterina Tverdokhlebova

Prednáška predstavuje konceptuálnu analýzu benchmarkingu, jeho význam, ciele a limity. V prvej časti autorka poskytuje prehľad teórie benchmarkingu. Zameriava sa na dostupné definície, historický vývoj, rôzne prístupy ku kategorizácii druhov benchmarkingu v závislosti od účelu a špecifik organizácií zúčastňujúcich sa porovnávania. Vysvetľuje jednotlivé fázy aplikovania metódy v praxi, uvádza dôležité aspekty každého kroku. Osobitne sa venuje sa problematike stanovenia univerzálnych kritérií pre porovnávanie organizácií na príklade úspešne realizovaných zahraničných projektov benchmarkingu akademických knižníc v Nemecku a Holandsku. V nadväznosti na teoretickú časť prednášky autorka prezentuje ciele a metodiku vlastného výskumu k dizertačnej práci, ktorý sa bude zameriavať na návrh stratégie benchmarkingu akademických knižníc na Slovensku.

Kľúčové slová: benchmarking, akademické knižnice.

Ekaterina Tverdokhlebova

Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava, Slovenská republika
tverdokhlebova1@uniba.sk

Zdroje

BIX: der Bibliotheksindex. Online. Berlin: Deutscher Bibliotheksverband, 2015. [zobrazené 2023-11-1].

Dostupné na: <http://www.bix-bibliotheksindex.de>.

DOHNÁLKOVÁ, Zdeňka. *Benchmarking ve vysokoškolské knihovně*. Online. In: Duha: Informace o knihách a knihovnách. roč. 24 (2010), č. 4. [zobrazené 2023-11-1]. Dostupné na: <http://duha.mzk.cz/clanky/benchmarking-ve-vysokoskolske-knihovne>.

KRČÁL, Martin. 2016. *Využití metody benchmarkingu při měření výkonu knihoven*. Online. In: Proinflow: časopis pro informační vědy. 2016, č. 1. [zobrazené 2023-11-1]. Dostupné na: <https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/135199.pdf>.

LAEVEN, Hubert a Anja SMIT. *A project to benchmark university libraries in The Netherlands*. Online. In: Library Management. vol. 24 (2003), no. 6/7. [zobrazené 2023-11-1]. Dostupné na: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/01435120310486002>.

LANDØY, Ane. *Indicators as tool for managing a library*. Online. 2011. [zobrazené 2023-05-29]. Dostupné na: <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/5800>.

- NENADÁL, Jaroslav, David VYKYDAL a Petra HALFAROVÁ. *Benchmarking: mýty a skutečnost : model efektivního učení se a zlepšování*. Praha: Management Press, 2011.
- NENADÁL, Jaroslav. *Měření v systémech managementu jakosti*. 2. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2004, 335 s.
- OKLADNIKOVÁ, Anna. *Benchmarking kak tehnologiya uluchsheniya deyatelnosti bibliotechnyh organizacij*. Online. In: Izvestiya BGU. 2008, 1. [zobrazené 2023-05-29]. Dostupné na: <https://cyberleninka.ru/article/n/benchmarking-kak-tehnologiya-uluchsheniya-deyatelnosti-bibliotechnyh-organizatsiy>.
- RICHTER, Vít. *Benchmarking knihoven: jak porovnávat výkony knihoven*. Online. In: Knižnica. Martin: Slovenská národná knižnica. roč. 14 (2013), č. 3. [zobrazené 2023-05-29]. Dostupné na: http://www.snk.sk/images/snk/casopis_kniznica/2013/marec/03.pdf.
- ŠEDÁ, Marie. *Benchmarking ve slovenských knihovnách*. Online. In: Ikaros. roč. 13 (2009), č. 11. [zobrazené 2023-05-29]. Dostupné na: <http://ikaros.cz/node/13269>.

Programový výbor

Jela Steinerová (SK) (jela.steinerova@uniba.sk)
Jaroslav Šušol (SK) (jaroslav.susol@uniba.sk)
Pavol Rankov (SK) (pavel.rankov@uniba.sk)
Lucia Lichnerová (SK) (lucia.lichnerova@uniba.sk)
Miriam Ondrišová (SK) (miriam.ondrisova@uniba.sk)
Marta Špániová (SK) (marta.spaniova@uniba.sk)
Pavla Vizváry (CZ) (kovarova@phil.muni.cz)
Jakub Fázik (SK) (jakub.fazik@cvtisr.sk)

Organizačný výbor

Jakub Zábojník (jakub.zabojnik@uniba.sk)
Milan Regec (milan.regec@uniba.sk)
Katarína Vass (katarina.vass@uniba.sk)
Tomáš Mirga (mirga1@uniba.sk)
Ekaterina Tverdokhlebova (tverdokhlebova1@uniba.sk)
Mária Vakoničová (vakonicova1@uniba.sk)
Františka Nováková (frantiska.novakova@uniba.sk)
Kristýna Kalmárová (kalmarova@kisk.cz)
AnnaMária Brijaková (annamaria.brijakova@uniba.sk)

Konferencia sa uskutočňuje v rámci riešenia výskumnej úlohy VEGA 1/0360/21 Sociálne reprezentácie etických výziev digitálnej revolúcie.

Informačné interakcie 2023. Informačná etika, umelá inteligencia a informačná tvorivosť v digitálnom prostredí: súvislosti a interakcie. Zborník abstraktov.

Editorka: Jela Steinerová

Grafická úprava: Milan Regec

Technická redakcia: Mária Vakoničová

Titulný obrázok: Tomáš Mirga, vytvorené s pomocou umelej inteligencie

Toto dielo je licencované pod medzinárodnou licenciou **Creative Commons CC-NC-BY-SA 4.0**.

Publikované

STIMUL, Univerzita Komenského, Filozofická fakulta
Bratislava, 2023

Publikácia je bezplatne dostupná online na
<http://www.informationinteractions.com/>

ISBN 978-80-8127-387-2

Partneri

SVOP

ISBN 978-80-8127-387-2

www.informationinteractions.com

